

POSTANOWIENIE

Dnia 16 marca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Nadleśniczego Nadleśnictwa G.
przy uczestnictwie E. B., B. M., M. W. G., A. W., A. W., H. S. i K. G.
o zasiedzenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 16 marca 2022 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od postanowienia Sądu Okręgowego w K.
z dnia 12 grudnia 2018 r., sygn. akt I Ca (...),

1) oddała skargę kasacyjną;

2) zasądza od wnioskodawcy na rzecz uczestników E. B., B. M., M. W. G. i H. S. kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wnioskodawca Skarb Państwa - Nadleśniczy Nadleśnictwa G. wniósł o stwierdzenie, że Skarb Państwa nabył przez zasiedzenie z dniem 2 stycznia 1975 r. własność nieruchomości w Ć., gmina W., składającej się z działek ewidencyjnych nr 5270 i 5272, objętej księgą wieczystą KW nr (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w S..

Uczestnicy B. M., E. B., M. W. G., H. S., K. G., A. W. i A. W. wniesli o oddalenie wniosku.

Postanowieniem z 26 stycznia 2018 r. Sąd Rejonowy w S. stwierdził, że Skarb Państwa - Nadleśniczy Nadleśnictwa G. nabył przez zasiedzenie z dniem 1 września 1990 r. własność nieruchomości, której dotyczy wniosek.

Sąd Rejonowy ustalił, że w księdze wieczystej prowadzonej dla nieruchomości w Ć. wpisane jest prawo własności na rzecz uczestników. Przed wojną jej właścicielami byli W. W. i M. W. Nieruchomość składała się wówczas m.in. z działek nr 57/6, 58/6, 59/6, 60/6 i 61/8 (później nr 121 i 122, następnie 270L i 272L, a aktualnie nr 5270 i 5272). W listopadzie 1953 r. W. W. został aresztowany za niewywiązywanie się z obowiązkowych dostaw i przebywał w areszcie w G., uchylonym 15 grudnia 1953 r. M. W. została wyrzucona z gospodarstwa, do którego zakazano jej wstępu. Przejęło je PGR K. Jedyną represją zastosowaną wobec W. W. po opuszczeniu aresztu było opublikowanie krytycznego wobec niego artykułu prasowego („posiadacz ziemski”, „wróg ludu”).

29 września 1959 r. W. W. zwrócił się do Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G. z żądaniem zwrotu gospodarstwa z uwagi na jego stan i wyznaczył termin na załatwienie sprawy, grożąc jej skierowaniem do Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej lub na drogę sądową o odszkodowanie. Do tego czasu budynki stodoły, wozowni, chlewu i obory zostały przez P. rozebrane, a zdewastowane gospodarstwo po dwóch latach leżało odłogiem. W. W. zmarł w 1970 r.

Decyzją z 8 lutego 1962 r. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G. orzekło o przejęciu nieruchomości w Ć. na własność Państwa na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 5 sierpnia 1961 r. w sprawie opuszczonych gospodarstw rolnych (Dz.U. Nr 39, poz. 139). Nieruchomości zostały przekazane protokołem z 16 sierpnia 1962 r. administracji Lasów Państwowych i urządzono na nich las. Początkowo terenem zarządzało Nadleśnictwo S., następnie Nadleśnictwo G. Pracownicy nadleśnictw sadzili drzewa, wykonywali czynności pielęgnacyjne, dokonywali wyrębu i pozyskiwali drewno. Z czasem nowe zasiewy były grodzone. Na gruncie pozostały zrujnowane budynek mieszkalny, gospodarczy i stodoła. W

budynku mieszkalnym kwaterowano rodziny pracowników nadleśnictwa, które wyremontowało dach i podłogę na strychu. Na podstawie postanowienia Sądu Powiatowego w G. z 20 maja 1963 r. w księdze wieczystej prowadzonej dla nieruchomości w Ć. jako właściciel został wpisany Skarb Państwa.

Spadkobiercy byłych właścicieli okazjonalnie odwiedzali tereny należące kiedyś do przodków, spacerowali w lesie, oglądali budynek mieszkalny, ale nie wchodzili do środka, robili zdjęcia, pokazywali nieruchomość dzieciom, nie podejmowali jednak prób jej odzyskania przed sądem powszechnym, nie ingerowali we władanie nieruchomością przez nadleśnictwa. W 2000 r. Z. M. oceniał stan budynku na potrzeby sporządzenia ewentualnego operatu szacunkowego.

21 listopada 1990 r. G. J., córka W. W. i M. W. zwróciła się do Ministra Rolnictwa o unieważnienie decyzji o przejęciu nieruchomości; pismo to wysłała również do Wojewody (...), a 10 grudnia 1990 r. B. W., syn byłych właścicieli, zwrócił się do Ministra Rolnictwa o zwrot nieruchomości i wypłacenie odszkodowania; pismo to wysłał również Wojewodzie (...).

Decyzją z 5 lipca 1995 r. Wojewoda (...) odmówił stwierdzenia nieważności decyzji z 8 lutego 1962 r., a Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej decyzją z 12 października 1995 r. utrzymał tę decyzję w mocy. Wyrokiem z 16 grudnia 1996 r. Naczelny Sąd Administracyjny uchylił obie te decyzje.

Decyzją z 12 listopada 1997 r. Wojewoda (...) stwierdził, że decyzja z 8 lutego 1962 r. została wydana z naruszeniem prawa, lecz wywołała nieodwracalne skutki prawne. Decyzją z 23 kwietnia 1998 r. Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej stwierdził nieważność decyzji Wojewody (...) z 12 listopada 1997 r.

Decyzją z 4 maja 1998 r. Wojewoda (...) stwierdził nieważność decyzji z 8 lutego 1962 r., po czym 11 grudnia 1998 r. K. G. wystąpiła do Wojewody (...) o zwrot nieruchomości w Ć. 28 maja 2001 r. Starosta Powiatowy w G. wystąpił o wpisanie M. W. i W. W. w dziale II księgi wieczystej nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w S., a 30 czerwca 2001 r. Sąd Rejonowy w Słupcy uwzględnił ten wniosek i ujawnił w księdze spadkobierców małżonków W.

Pismem z 18 lutego 2000 r. E. W., G. J. i B. W. wystąpili do Nadleśnictwa G. o zwrot nieruchomości lub odszkodowanie za nią. Rozmowy o ugodowym załatwieniu sprawy nie przyniosły rezultatu. Pismem z 6 maja 2008 r. Burmistrz Gminy i Miasta W. zawiadomił spadkobierców M. W. i W. W. o wszczęciu postępowania zmierzającego do ustalenia środowiskowych uwarunkowań zgody na wydobywanie kopalin na nieruchomości w Ć., a pismem z 28 lipca 2015 r. o wyłożeniu projektu urządzenia lasu na tej nieruchomości.

Sąd Rejonowy przytoczył art. 172 § 1 i 2 k.c. i stwierdził, że nieruchomość w Ć. po jej przejęciu przez nadleśnictwa działające w imieniu Skarbu Państwa była w posiadaniu tych jego jednostek. Skarb Państwa ujawnił swoje prawo i posiadanie w rejestrze gruntów i w księdze wieczystej. Jego posiadanie miało charakter samoistny, za czym przemawiają też nieobalone domniemania z art. 336 i art. 340 k.c.

Zdaniem Sądu Rejonowego posiadanie Skarbu Państwa było wykonywane w dobrej wierze. Obejmując protokolarnie 16 sierpnia 1962 r. w posiadanie działki przejęte na mocy decyzji z 8 lutego 1962 r., będącej podstawą ujawnienia prawa Skarbu Państwa w księdze wieczystej, wnioskodawca pozostawał w usprawiedliwionym przekonaniu, że grunty te stanowią jego własność. Potem posiadał te nieruchomości w dobrej wierze do momentu stwierdzenia nieważności decyzji z 8 lutego 1962 r., co nastąpiło już po upływie terminu zasiedzenia.

Odnosząc się do zarzutu, że bieg terminu zasiedzenia został zawieszony na podstawie art. 121 pkt 4 k.c., Sąd Rejonowy stwierdził, że uczestnicy nie wykazali, aby ich poprzednicy prawni oraz oni sami do czerwca 1989 r. zostali pozbawieni możliwości efektywnego dochodzenia roszczenia mającego na celu odzyskanie nieruchomości. Sąd Rejonowy podzielił pogląd, że zawieszenie biegu zasiedzenia miało miejsce co najwyżej do 1 września 1980 r., tj. do dnia wejścia w życie ustawy z 31 stycznia 1980 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym oraz o zmianie ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. Nr 4, poz. 8). Od tego momentu kognicją sądów administracyjnych objęta została także ważność decyzji dotyczących gospodarki terenami, wydanych przed 1 września 1980 r. Termin

zasiedzenia biegł zatem od 1 września 1980 r. i zakończył się przed 1 października 1990 r., gdy weszła w życie ustawa z 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz. 321) wydłużająca termin nabycia własności przez zasiedzenie. Doszło do niego zatem z dniem 1 września 1990 r.

Postanowieniem z 12 grudnia 2018 r. Sąd Okręgowy w K. w uwzględnieniu apelacji uczestników E. B., B. M., M. W. G., H. S. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w S. z 26 stycznia 2018 r. i oddalił wniosek.

Sąd Okręgowy zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego oraz - w oparciu o dokumenty znajdujące się w odnalezionych aktach postępowań administracyjnych - dodatkowo ustalił, że 26 kwietnia 1954 r. sporządzony został protokół zdawczo-odbiorczy z przekazania nieruchomości w Ć. przez przedstawicieli Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G. w zagospodarowanie PGR K. na okres co najmniej trzech lat. Podstawą był dekret z 9 lutego 1953 r. o całkowitym zagospodarowaniu użytków rolnych (Dz.U. R.P. Nr 11, poz. 40; dalej - dekret) i instrukcja Ministerstwa Rolnictwa z 10 lutego 1954 r. w sprawie wykonania dekretu z 9 lutego 1953 r. o całkowitym zagospodarowaniu użytków rolnych (Mon. Pol. Nr A-16, poz. 316; dalej - instrukcja).

Gospodarstwo rolne w Ć. znajdowało się we władaniu PGR przez okres dwóch lat, w którym to czasie zostało zdewastowane, pozbawione budynków gospodarczych, inwentarza żywego i martwego. Następnie leżało odłogiem. Korzystający nie podjęli czynności zmierzających do jego zwrotu właścicielowi, do czego byli zobowiązani po upływie okresu, na jaki gospodarstwo zostało odebrane.

Sąd Okręgowy uznał, że Skarb Państwa był posiadaczem samoistnym nieruchomości w Ć., ale posiadanie objął w złej wierze, znacznie wcześniej nim została wydana decyzja z 8 lutego 1962 r. Zgodnie z art. 11 dekretu, po upływie czasu, na który grunt został oddany w użytkowanie, prezydium powiatowej rady narodowej mogło przywrócić poprzedniemu posiadaczowi użytkowanie gruntu, jeżeli uznało, że może go zagospodarować, a okoliczności wskazują, że istotnie to uczyni. W myśl art. 12 ust. 1 dekretu właściciel gospodarstwa rolnego, który nie był w stanie całkowicie i należycie go zagospodarować, mógł wnioskować o przejęcie gospodarstwa na własność Państwa i przydzielenie mu w zamian gospodarstwa

rolnego o mniejszych rozmiarach oraz odszkodowanie pieniężne, odpowiadające różnicy wartości obu gospodarstw lub o przejęcie na własność Państwa za odszkodowaniem pieniężnym za całość lub część gospodarstwa rolnego. O przejęciu gospodarstwa rolnego na własność Skarbu Państwa orzekło prezydium wojewódzkiej rady narodowej (art. 14 dekretu). Według art. 28 instrukcji użytkownikowi nie wolno było zmniejszać wartości przekazanych mu składników majątkowych (np. przez wycięcie drzewostanów, rozbiórkę budynków itp.).

Dekret uchylony został ustawą z 13 lipca 1957 r. o obrocie nieruchomościami rolnymi (Dz.U. Nr 39, poz. 172). Grunty przekazane w użytkowanie na podstawie dekretu należało zwrócić poprzedniemu posiadaczowi po upływie terminu, na jaki zostały oddane w użytkowanie (zagospodarowanie). Jeżeli jednostki gospodarki uspołecznionej dokonały inwestycji budowlanych na gruntach otrzymanych w użytkowanie na podstawie dekretu, to grunty te mogły być przejęte na własność Państwa w zamian za przyznanie właścicielowi innych gruntów o przybliżonej wartości. O przejęciu gruntów na własność Państwa i o nadaniu gruntów zamiennych orzekło prezydium powiatowej rady narodowej (art. 2 ustawy).

Gospodarstwo rolne W. W. i M. W. 26 kwietnia 1954 r. zostało przekazane w zagospodarowanie PGR K. na okres co najmniej trzech lat, zatem najpóźniej z dniem ogłoszenia ustawy z 13 lipca 1957 r., wchodzącej z tą chwilą w życie, powinno zostać im zwrócone. PGR K. jako użytkownik gospodarstwa nie dokonał w nim jakiejkolwiek inwestycji, które by uprawniały do jego przejęcia na własność Państwa. W 1957 r. Skarb Państwa utracił tytuł do spornej nieruchomości, ale nie wywiązał się z obowiązku jej zwrotu. W miejsce PGR nieruchomością zaczęła władać inna jednostka, a mianowicie nadleśnictwo. Od 1957 do 1962 r. nieruchomość była w posiadaniu Skarbu Państwa bez tytułu prawnego. Decyzja administracyjna ostatecznie została wydana dopiero w 1962 r. i to na podstawie przepisów dotyczących opuszczonych gospodarstw rolnych. Ich wykorzystanie było pretekstem do uzyskania tytułu prawnego do nieruchomości bez żadnego ekwiwalentu dla właściciela.

Okoliczności powyższe przesądzają o objęciu nieruchomości w posiadanie Skarbu Państwa w złej wierze.

Uczestnicy i ich poprzednicy prawni do 31 sierpnia 1980 r., a więc do czasu powstania Naczelnego Sądu Administracyjnego, nie mieli możliwości efektywnego dochodzenia roszczeń na drodze administracyjnej. Nie mieli też możliwości dochodzenia swych praw do nieruchomości w okresie przed wydaniem decyzji z uwagi na uwarunkowania polityczne. W tych okolicznościach bieg terminu zasiedzenia rozpoczął się 1 września 1980 r. Ze względu na złą wiarę posiadacza samoistnego czas niezbędny do zasiedzenia nieruchomości w Ć., zgodnie ze znowelizowanym przepisem art. 172 k.c., wynosił 30 lat, a zatem upłynąłby w dniu 1 września 2010 r. Przed upływem tego terminu doszło do przerwania biegu terminu zasiedzenia przez złożenie w listopadzie 1990 r. wniosku o stwierdzenie nieważności decyzji administracyjnej z 8 lutego 1962 r., które ostatecznie po ośmiu latach doprowadziło do stwierdzenia jej nieważności.

W skardze kasacyjnej od postanowienia Sądu Okręgowego wnioskodawca zarzucił, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem prawa materialnego, tj. art. 123 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 175 k.c. przez ich niewłaściwą wykładnię polegającą na przyjęciu, że wniosek o stwierdzenie nieważności decyzji administracyjnej o przejęciu na własność Skarbu Państwa nieruchomości, złożony przez właściciela nieruchomości (następcę prawnego) do właściwego organu stanowi czynność przerywającą bieg zasiedzenia w stosunku do Skarbu Państwa, który prawo do gruntu uzyskał na podstawie decyzji, podczas gdy nie jest to czynność przedsięwzięta bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zabezpieczenia prawa własności, natomiast jest to czynność inicjująca postępowanie, którego wynik może mieć znaczenie dla innego postępowania zainicjowanego bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zabezpieczenia prawa własności.

Skarżący wniósł o uchylenie i zmianę postanowienia Sądu Okręgowego z 12 grudnia 2018 r. przez oddalenie apelacji uczestników od postanowienia Sądu Rejonowego.

Uczestniczki E. B., B. M., M. W. G., H. S. wniosły o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zagadnienie sformułowane przez wnioskodawcę na gruncie wykładni art. 123 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 175 k.c. zostało szczegółowo objaśnione ostatnio w postanowieniu Sądu Najwyższego z 29 lipca 2021 r., IV CSKP 64/21 (niepubl.). W postanowieniu tym Sąd Najwyższy wskazał, że jak długo decyzja będąca podstawą wpisu prawa Skarbu Państwa do księgi wieczystej, w realiach niniejszej sprawy z 8 lutego 1962 r., pozostawała w mocy, tak długo poprzednicy prawni uczestników i oni sami nie mogli być postrzegani jako właściciele *in casu* nieruchomości w Ć., a ich roszczenie windykacyjne czy też roszczenie o ustalenie prawa własności nieruchomości nie mogło być uwzględnione. Tak w sprawie niniejszej, jak i w sprawie zakończonej cytowanym postanowieniem, wzruszenie decyzji stanowiło warunek konieczny odzyskania legitymacji czynnej do dochodzenia roszczeń, których celem jest przywrócenie uprawnionym władztwa nad rzeczą lub ustalenie prawa własności. Warunkiem efektywności ochrony prawnej, po zakwestionowaniu aktu tworzącego tytuł prawny wnioskodawcy do nieruchomości, było zgłoszenie przez uczestników roszczeń przysługujących im jako jej właścicielom.

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z 29 lipca 2021 r., IV CSKP 64/21, pogląd wnioskodawcy na temat braku związku między zgłoszeniem wniosku o stwierdzenie nieważności decyzji a biegiem terminu zasiedzenia własności nieruchomości na rzecz wnioskodawcy pomija, że zgodnie z dominującym orzecznictwem Sądu Najwyższego, jeżeli skuteczne dochodzenie roszczenia wobec Skarbu Państwa o wydanie przejętej nieruchomości jest uzależnione od uprzedniej, warunkującej legitymację powoda decyzji administracyjnej - eliminującej z obrotu prawnego ostateczną decyzję orzekającą o przejściu własności tej nieruchomości na rzecz określonej osoby lub stwierdzającej, że nieruchomość nie podlegała działaniu przepisu nacjonalizacyjnego - wnioszek o wydanie takiej decyzji mieści się w kategorii czynności przerywających, zgodnie z art. 123 § 1 pkt 1 w związku z art. 175 k.c., bieg zasiedzenia nieruchomości

na rzecz tej osoby. Sąd Najwyższy przytoczył liczne orzeczenia, w których opowiedziano się za tym stanowiskiem: - co do zaskarżenia w trybie administracyjnym ostatecznych decyzji stwierdzających nabycie własności nieruchomości na podstawie ustawy z 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz.U. Nr 27, poz. 250) zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 29 września 2004 r., II CK 18/04, OSNC 2005, nr 9, poz. 159, z 28 października 2005 r., II CSK 2/05, Biul. SN 2006, nr 2, s. 10, z 14 grudnia 2006 r., I CSK 296/06, niepubl. i z 5 kwietnia 2012 r., II CSK 395/11, Rejent 2013, nr 8, s. 188; - co do wniosku o stwierdzenie nieważności decyzji stwierdzającej, że gospodarstwo rolne jako opuszczone przez właściciela przeszło z mocy prawa na własność Państwa na podstawie art. 15 dekretu z 18 kwietnia 1955 r. o uwłaszczeniu i o uregulowaniu innych spraw związanych z reformą rolną i osadnictwem (Dz.U. Nr 18, poz. 107 ze zm.) zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2017 r., II CSK 490/16, niepubl.; - co do wniosku właściciela o stwierdzenie nieważności decyzji wywłaszczeniowej, na podstawie której Skarb Państwa nabył własność nieruchomości zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 4 stycznia 2019 r., IV CSK 265/18, niepubl. i z 1 października 2020 r., III CSK 62/20, niepubl., odmiennie jednak postanowienia Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 2018 r., IV CSK 55/18, niepubl. i z 17 lipca 2020 r., III CSK 9/18, OSP 2021, z. 7-8, poz. 54; co do wniosku o wydanie decyzji administracyjnej stwierdzającej, że nieruchomość, przejęta przez Skarb Państwa w ramach działań nacjonalizacyjnych, nie podlegała dekretowi o reformie rolnej i analogicznego wniosku co do niepodlegania dekretowi o przejęciu lasów, złożonego w okresie utrzymywania się błędnej praktyki rozstrzygania sporów o przynależność do gruntów podlegających temu dekretowi na drodze administracyjnej zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 stycznia 2019 r., IV CSK 537/17, OSNC-ZD 2020, z. A, poz. 15; co do skargi właściciela o wznowienie postępowania zakończonego orzeczeniem stwierdzającym nabycie własności przez zasiedzenie zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 marca 2016 r., III CSK 186/15, OSNC-ZD 2017, z. A, poz. 14. Uznaje się bowiem, że hipotezą art. 123 § 1 pkt 1 w związku z art. 175 k.c. są objęte wszelkie czynności, których podjęcie jest niezbędne w płaszczyźnie prawnej do odzyskania przez

właściciela nieruchomości od jej posiadacza samoistnego bez tytułu prawnego, tj. wydania właścicielowi nieruchomości przez tego posiadacza (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 stycznia 2019 r., IV CSK 537/17), i że nie można wymagać, aby jeszcze przed zakończeniem postępowania zainicjowanego wnioskiem o wydanie takiej decyzji właściciel przezornie, tylko w celu wywołania skutków wynikających z art. 123 § 1 pkt 1 w związku z art. 175 k.c., wytaczał powództwo o wydanie nieruchomości przeciwko jej posiadaczowi samoistnemu, legitymującemu się decyzją stwierdzającą nabycie przezeń własności nieruchomości z ewentualnym wnioskiem o zawieszenie tego postępowania do czasu rozpatrzenia wniosku w trybie administracyjnym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 marca 2016 r., III CSK 186/15).

Odmiennej konkluzji nie uzasadnia przywoływana przez wnioskodawcę uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 13 lipca 2016 r., III CZP 14/16 (OSNC 2017, nr 1, poz. 1), w której stwierdzono, że postępowanie administracyjne o ustanowienie prawa użytkowania wieczystego, toczące się po stwierdzeniu nieważności decyzji odmawiającej ustanowienia własności czasowej nieruchomości objętej dekretem z 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m. W. (Dz.U. Nr 50, poz. 279), nie przerywa biegu przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody spowodowanej nieustanowieniem tego prawa unieważnioną decyzją (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.). Co prawda w uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy rzeczywiście stwierdził, że trzeba rozróżnić czynność bezpośrednio zmierzającą do dochodzenia roszczenia oraz pozbawioną cechy bezpośredniości czynność (*in casu* wnioski o ustanowienie prawa użytkowania wieczystego), której przedmiot i skutek bezpośrednio do dochodzenia roszczenia nie zmierza, choć inicjuje postępowanie, którego wynik jest istotny dla skuteczności dochodzenia tego roszczenia w innym postępowaniu (*in casu* brak decyzji w przedmiocie wniosku o przyznaniu użytkowania wieczystego stanowił przeszkodę w ustaleniu szkody i związku przyczynowego). Twierdzenie to Sąd Najwyższy powiązał z tezą, że decyzja w przedmiocie wniosku o przyznanie użytkowania wieczystego nie stanowi prejudykatu dla roszczenia odszkodowawczego rozpoznawanego na podstawie art. 160 § 1 k.p.a. i pozostaje bez wpływu zarówno na powstanie roszczenia, jak i na

możliwość jego dochodzenia. Zwrócił też uwagę, że rozpoznanie wniosku o przyznanie użytkowania wieczystego następuje z urzędu, a więc trudno mówić o podjęciu przez byłego właściciela czynności, o której mowa w art. 123 § 1 pkt 1 k.c. Zastrzeżenia te zaś nie są w pełni aktualne w niniejszej sprawie, w której bez wzruszenia decyzji z 8 lutego 1962 r. uczestnicy byłiby pozbawieni właścicielskiej legitymacji do dochodzenia wydania nieruchomości, a wniosek o stwierdzenie nieważności decyzji był wnioskiem osoby, przeciwko której biegło zasiedzenie.

W postanowieniu z 29 lipca 2021 r., IV CSKP 64/21, Sąd Najwyższy wyraził też pogląd, że wymaganie od osób, które zostały dotknięte wadliwą decyzją nacjonalizacyjną, by jeszcze przed stwierdzeniem jej nieważności dochodziły swego prawa własności przed sądem powszechnym i w ten sposób uchroniły się przed konsekwencjami ewentualnego - wchodzącego w rachubę jedynie w razie podważenia tej decyzji - zasiedzenia, trzeba uznać za nadmiernie uprzywilejowujące Skarb Państwa względem chronionego konstytucyjnie właściciela (por. zwłaszcza art. 64 Konstytucji RP). Właśnie zaś ta konstytucyjna ochrona jest źródłem ogólnej zasady, w myśl której wątpliwości dotyczące przesłanek i skutków zasiedzenia należy raczej rozstrzygać na rzecz właściciela (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 28 października 2003 r., P 3/03, OTK-A 2003, nr 8, poz. 82, uchwały Sądu Najwyższego z 28 marca 2014 r., III CZP 8/14, OSNC 2015, nr 1, poz. 6, z 9 grudnia 2016 r., III CZP 57/16, OSNC 2017, nr 5, poz. 51). Już od chwili złożenia wniosku zmierzającego do podważenia decyzji nacjonalizacyjnej Skarb Państwa powinien się liczyć z obowiązkiem zwrotu bezprawnie przejętej rzeczy i z tego punktu widzenia wytoczenie (przedwczesne) powództwa o wydanie rzeczy czy ustalenie prawa własności jest pozbawione istotnej funkcji ostrzegawczej. Tym samym za koncepcją wymagającą - w celu przerwania biegu zasiedzenia - wytoczenia takiego powództwa nie przemawia żaden godny ochrony interes Skarbu Państwa.

Dlatego też należy przychylić się do stanowiska Sądów obu instancji, że wniosek G. J. z 21 listopada 1990 r. o stwierdzenie nieważności decyzji z 8 lutego 1962 r., czynił zadość przesłankom określonym w art. 123 § 1 pkt 1 w związku z art. 175 k.c.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 13 § 2 k.p.c.,
Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

jw